

ATUNCI, ÎN ACELE ZILE...

Cîteva luni înainte, în 1906, se sărbătorise cu mare fast jubileul de patruzeci de ani al sosirii în țară și al urcării pe tronul Moldo-Ulahiei a primului Hohenzollern. Se prăznuia, dragă doamne, progresul realizat în cele patru decenii de domnie a lui Carol I.

Pe dealul și-n valea Filaretului se organizase un vast muzeu în aer liber, cu tot felul de pavilioane în care erau expuse produsele agricole și industriale ale țării. S-au clădit Arenele Romane, s-au făcut lacuri cu bărci și s-a ridicat un minaret, spre agrementul minorității musulmane din Dobrogea, minoritate care o ducea, dacă nu mai greu, cel puțin tot atît de greu ca populațiile băștinașe.

Aceste sate ale lui Potemkin, aceste pavilioane de carton și de ipsos, erau menite să acopere șubreda alcătuire a societății românești, inegalitatea de tratament a claselor componente, înapoierea medievală în care era ținută imensa majoritate a acestui popor talentat, muncitor, inteligent, sobru, silit la resemnare, pînă la o totală anihilare a forțelor lui creatoare și protestatare.

Sărăcia, analfabetismul și bolile stăpîneau satele cu aceeași putere cu care le stăpîneau înaintea unirii principatelor. Inegalitatea socială, abuzurile celor ce dețineau o cît de mică parcelă a administrației de stat, lăcomia feroce a exploatatorilor mizeriei generale — moșieri, arendași, bancheri, oamenii poliției — înconjurați fiecare de o ceată de samsari, afaceriști și tot felul de indivizi interlopi întrecuseră măsura; cuțitul ajungea la os.

Ca o replică promptă la aceste ostentative festivități, iată explodînd, în ultimele zile ale lui februarie 1907, nemulțumirea populară. Satele din nordul Moldovei se răzvrătesc, conacele boierești sînt atacate, focul se întinde spre sudul țării, gloatele se adună, coboară, cuprind orașele și amenință să intre în București.

Autoritățile, protipendada sînt alarmate. Nu și-ar fi închipuit nimeni, vreodată, că răbdătorii țărani de pîn-atunci se vor ridica și, într-un singur glas, își vor cere drepturile de-atîta vreme furate.

Focul se întinde în toată țara.

Consiliu de miniștri... consiliu de coroană.

„Întii represiune, apoi vom aviza“, proclamase, de la înălțimea monoculului său, moșierul P. P. Carp, fruntașul conservatorilor, numiți de el însuși „gogomanii“.

Și represiunea a venit, cu o fermitate nevrednică de acest popor blînd.

Această neașteptată și amenințătoare deplasare de mase rurale, întrecînd cu mult răscoalele din Moldova împotriva lui Duca Uodă, răsmeriță condusă de Mihalcea Hincu, cel cu „Uodă da și Hincu ba“, a căzut ca un trăsnet și a tulburat tabieturile orășenilor, huzurul și desfătărilor boierești.

Tot în martie 1906, se agitase studențimea bucureșteană, luînd cu asalt Teatrul Național și împiedicînd reprezentația piesei Madame Flirt, jucată în franțuzește de amatori din înalta societate: studenții cereau limbă românească, țărani cereau pîine și înțelegere.

În acea stagiune, apăreau pe afiș piese moderne ale unor autori francezi, alături de un bogat repertoriu românesc — de la Ovidiu, Fintina Blanduziei de Vasile Alecsandri, la Răzvan și Vidra a lui Bogdan Petriceicu Hașdeu, pînă la Vlaicu Vodă a lui Davila și D'ale carnavalului a lui I. L. Caragiale, de la Manasse, puternica dramă a lui Ronetti Roman, pînă la o piesă „de salon“, cu tendință anticatolică, datorită unui autor nou, Al. Florescu. Mai apăreau pe afiș Cancer la inimă de Haralamb Lecca. Știri senzaționale de lancu Bacalbașa.

La acel sfîrșit de stagiune, apropierea primăverii, și mai ales amenințarea venită din lumea țărănească, a făcut să scadă simțitor afluența publicului.

Urma să joace în România, Eleonora Duse, dar marea actriță italiană, tot din pricina răscoalelor, și-a contramandat turneul, înțelegînd că spectacolele ei ar fi fost inoportune în atmosfera grea a momentului.

Cei care am trăit acele zguduitoare momente am rămas impresionați pînă azi de amploarea mișcărilor țărănești și de singuroasa lor represiune. Unsprezece mii de țărani au fost uciși atunci din porunca guvernului burghezo-moșieresc al vremii.

Spre onoarea lor, majoritatea scriitorilor și gazetarilor români au protestat împotriva acestor asasinate în masă.

Eram redactor la ziarul „Prezentul“ din pasajul Uilagros, cînd soseau telegramele anunțînd ce regiuni noi ale țării erau cuprinse de focul răzvrătirii, începută în satele din nordul Moldovei, împotriva moșierilor și arendașilor, împotriva întregii orînduirii sociale.

Presa democratică a atacat cu violență luni și ani de zile guvernul asasin, complicitatea oligarhiei.

Scriitorii bănuți ca instigatori ai răscoalelor, în frunte cu George Coșbuc, care scrisese cu ani în urmă aspra și profetică poezie „Noi vrem pămînt“, erau urmăriți de autorități, amenințați cu arestarea. Colaboratorii de frunte ai revistei ieșene „Viața românească“, Const. Stere, G. Ibrăileanu, Mihail Sadoveanu, au cunoscut neplăcerile tracasarilor polițienești. Nici chiar ministrul cultelor și instrucțiunii publice, ilustrul matematician Spiru Haret, n-a fost scutit de ele. El s-a vădit, și de rîndul acesta, un democrat convins, cum fusese totdeauna.

* * *

Ecoul tragediei din 1907 mai vibrează și astăzi, dureros, în amintirile personale și-n scrisul publiciștilor noștri. Exasperarea care cuprinsese masele la începutul primăverii lui 1907, și le-a împins la răzmeriță, a lăsat urme adînci în conștiința poporului român, care nu va uita niciodată că atunci cînd a cerut dreptate a primit drept răspuns din partea guvernanților de ieri, gloanțe și lovituri de baionete.

Din fericire, acele vremuri s-au încheiat pentru totdeauna, iar țărănimea noastră nouă, înfrățită cu muncitorii și intelectualii, trece, victorioasă, pe calea înfăptuirilor minunate ale socialismului.

Victor Eftimiu